

Заяць А. І., викладач кафедри англійської мови Гуманітарного інституту Київського Університету імені Бориса Грінченка, Україна

СТАНОВЛЕННЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ У НІДЕРЛАНДАХ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Стаття присвячена характеристиці процесу становлення системи університетської освіти у Нідерландах. Автор визначає основні напрями та особливості реформування вищої освіти у процесі входження Нідерландів у загальноєвропейський освітній простір.

Ключові слова: університетська освіта Нідерландів, реформування вищої освіти.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток і вдосконалення вищої освіти безпосередньо залежать від вивчення її історії та узагальнення передового педагогічного досвіду, осмислення прогресивних традицій та їх врахування в процесі проведення реформ системи освіти. Як зазначає В. О. Огнев'юк, «Сучасний університет як співтовариство студентів і професорів, об'єднаних спільними цінностями, науково-освітніми і духовно-культурними інтересами, — і в Європі, і в Україні, — пройшов шлях тривалого еволюційного розвитку та революційних трансформацій, що характерні не лише для останніх десятиліть, а й більш як тисячолітнього періоду його історії» [3]. Для українських університетів як осередків освіти, науки і культури постає завдання визначення пріоритетів для ефективної самореалізації з урахуванням нових потреб і запитів інформаційного суспільства та з огляду на процеси інтеграції вищої освіти України у єдиний європейський освітній і науковий простір. Окрім завдань, пов'язаних з інтеграцією, на сучасному етапі одним із імперативів у реформуванні освіти України є піднесення її до рівня стандартів розвинених країн світу. Відтак, ефективне розв'язання усієї низки актуальних завдань реформування стає можливим завдяки ґрунтовному вивченню процесу становлення університетської освіти розвинених європейських країн, зокрема Нідерландів, як країни, університетські заклади якої мають тривалу історію розвитку і досягли високих стандартів у європейському та світовому освітньому середовищі.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідженню історії університетської освіти європейських країн та визначенню особливостей національних університетських систем посвячено чимало досліджень зарубіжних науковців, серед яких вкажемо на роботи Ф. Альтбаха, П. Скотта, С. Райхарта,

Р. Флоуда, Г. Перкіна та інших. У вітчизняній педагогіці питання розвитку та становлення університетської освіти в Україні та за кордоном у своїх дослідженнях розкривали А. В. Ржевська, А. П. Максименко, С. О. Сірополко та інші науковці. І хоча вища освіта Нідерландів згадується в декількох дослідженнях в контексті вивчення досвіду західноєвропейської освіти, процес становлення вищої освіти Нідерландів, зокрема університетської освіти цієї країни, не був предметом окремого розгляду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз процесу становлення європейської університетської освіти на сучасному етапі дає змогу виокремити провідні тенденції розвитку національних систем університетської освіти:

- реформування сектора вищої освіти;
- зниження фінансування й розвиток підприємницької діяльності;
- зміцнення міжнародної складової діяльності ВНЗ [5, 149].

В цій статті ми хотіли б детальніше зупинитися саме на процесі реформування університетської освіти Нідерландів протягом останніх десятиліть, внаслідок чого сформувалась конкурентоспроможна система вищої освіти.

На початку 80-х років XX століття вища школа Нідерландів, яка упродовж всього свого існування була традиційно представлена виключно університетами, вступила в якісно нову фазу розвитку, яка характеризується глибокою і різнобічною перебудовою вищої освіти в країні. Необхідність реформ була визнана ще в кінці 70-х років, коли в результаті значних соціально-економічних і науково-технічних змін, які відбулися протягом останніх десятиліть, вища школа вже не могла задовольняти нові вимоги, що пред'являлися з боку освіти та суспільства в цілому. Серед інших причин, які привели до рішення про проведення реформ, були названі наступні: по-перше, недостатньо гнучка система освіти, у тому числі вищої школи, яка складалася з окремих, ізольованих одна від одної вертикальних структур, що не дозволяли студентам змінювати напрям підготовки і тим більше переходити з одного навчального закладу до іншого. Саме тому було запропоновано поступово запровадити у країні так звану горизонтальну структуру, яка широко поширена сьогодні і яка забезпечує високий ступінь академічної мобільності студентів. По-друге, інтенсивний розвиток вищої професійної освіти, який був досягнутий у 60–70-х роках, зробив його співвідносним за рівнем підготовки, а часом і еквівалентним університетській освіті. Ця обставина, в свою чергу, вимагала надання вищим професійним навчальним закладам відповідного соціального статусу і відповідного місця в системі вищої освіти. І, нарешті, безперервно зростаючий

попит на вищу освіту з боку різних груп суспільства зумовив необхідність створення Відкритого університету за зразком ВНЗ такого типу, що вже існували у багатьох країнах світу.

В результаті аналітичної роботи попередньо проведеної міністерством освіти і науки країни спільно з усіма зацікавленими сторонами, у 1982 році на розгляд парламенту був внесений проект нового закону про вищу освіту, в якому були сформульовані основні напрямки реформи вищої школи. Одночасно уряду були представлені ще два документи: проект закону про університетську освіту і проект закону про вищу професійну освіту. Після всебічного вивчення і обговорення всі законопроекти були затверджені парламентом у 1985 році. Поряд із загальними принципами і умовами функціонування університетів і вищих професійних шкіл в межах системи, що визначалась у цих документах, було сформульовано основні цілі і функції вищої школи стосовно університетської та вищої професійної освіти. При цьому, вища освіта розглядалася у якості одного з найважливіших інвестиційних напрямків, спрямованих на соціально-економічне оновлення і вдосконалення суспільства.

В новому законодавстві про вищу освіту зазначається, що система вищої освіти в цілому має виконувати наступні основні функції: 1) навчання; 2) проведення наукових досліджень і 3) надання різного виду послуг суспільству та окремим громадянам. Разом з тим, у законі проводиться визначення розмежування ролі університетів і вищих професійних шкіл. Так, в ньому говориться: «Університетська освіта призначена перш за все для підготовки студентів до самостійного використання наукових методів чи для роботи за професією, для якої оволодіння такими методами є необхідною чи бажаною умовою». З іншого боку, «вища професійна освіта має готувати студентів до роботи за професією, для якої необхідні знання певних наукових досягнень і методів» [1, 3—4].

Найбільш значущою подією у вищій освіті Європи 90-х років стало ухвалення у 1999 році Декларації про створення європейського простору вищої освіти й початок Болонського процесу, спрямованого на створення Європейського освітнього простору. В результаті у 46 країнах — учасниках Болонського процесу запроваджується єдина система навчання, що складається з трьох циклів, проте розмаїтість ступенів і навчальних програм залишається і залишатиметься надалі суттєвою рисою європейської вищої освіти.

Взагалі можна виділити три основних вектори, пов'язаних з включенням Нідерландів у Болонський процес: реформа управління, реформа фінансування і реформа організації навчання і оцінювання [2, 10].

Всі університети у Нідерландах підпорядковуються безпосередньо Міністерству освіти, культури і науки, за виключенням сільськогосподарських ВНЗ. Однак загальноєвропейська тенденція делегування міністерських повноважень вплинула і на голландську систему управління ВНЗ. Посередницькі функції виконують у Нідерландах Асоціація голландських університетів і Рада вищих професійних шкіл. Реформа управління університетами стосувалася в першу чергу форм внутрішнього і зовнішнього контролю. Голландським ВНЗ сьогодні надані права володіння будівлями та устаткуванням, отримання кредитів, найму та звільнення персоналу, встановлення заробітної плати, визначення рівня набору студентів. Вирішення усіх питань, безпосередньо пов'язаних з організацією і проведенням навчального процесу, є прерогативою самих вищих навчальних закладів, які володіють для цього досить широкою автономією, яка закріплена у відповідних статтях конституції і законодавства про вищу освіту. Визначення змісту навчання і формування навчальних планів і програм у нідерландських університетах відноситься до компетенції факультетів, які проводять цю роботу спільно з іншими структурними підрозділами. Кожен факультет затверджує розроблені навчальні плани і програми, в той час як Міністерство освіти, культури і науки слідкує за тим, щоб ці програми відповідали загальноприйнятим міжнародним стандартам, забезпечуючи досить високий рівень кваліфікації випускників університетів. Зовнішній контроль здійснюється Національною інспекцією у сфері вищої освіти і Акредитаційним комітетом за трьома напрямками: якість навчання, ефективність використання ресурсів, рівність доступу до навчання.

Університети Нідерландів отримують фінансування з трьох джерел:

- Міністерство освіти;
- Організація наукових досліджень Нідерландів;
- бізнес-структури, Європейський Союз, некомерційні організації, студентська плата за навчання.

В 2000 р. була введена система фінансування університетів, в якій передбачається залежність об'єму державних надходжень від якісних показників [2, 11–12].

З метою забезпечення якості підготовки бакалаврів і магістрів голландська організація з акредитації, створена відповідно до закону 2002 р., оцінює навчальні програми коледжів та університетів. У 2004 р. після ратифікації домовленості з фламандською спільнотою Бельгії організація отримала наднаціональний статус і з того часу заклад має назву голландсько-фламандської організації з акредитації. Саме завдяки національній системі регулювання і контролю якості, який здійс-

нює ця організація, університети Нідерландів відомі високою якістю освіти в усьому світі.

У 2002–2004 р. Закон про вищу освіту Нідерландів був доповнений і зараз враховує всі аспекти Болонського процесу (структура ступенів, європейська кредитно-трансферна система, додаток до диплома та забезпечення якості) [4, 96]. На сьогоднішній день перехід до дворівневої системи «бакалаврат — магістратура» практично завершився. У зв'язку з запровадженням нової системи Акредитаційному комітету було доручено розробити спеціальні програми контролю якості освіти. Передбачається, що всі діючі програми мають проходити процедуру акредитації кожні шість років [6, 911].

Для отримання бакалаврського ступеня студенту треба набрати 180 навч. кредитів (ECTS) в університеті чи 240 кредитів у вищій професійній школі. Університетський магістерський ступінь передбачає 120 кредитів у технологічних, сільськогосподарських та природничих науках, 180 кредитів — з медичної спеціальності і по 60 — з інших напрямків.

Незважаючи на запровадження дворівневої системи, за студентом зберігається можливість отримання традиційних ступенів (*doctorandus*, *meester*, *ingenieur*) [2, 12].

До недавнього часу певною особливістю голландських університетів вважались академізм та «схоластичність викладання». До практичної діяльності готували професійні школи. Останнім часом ситуація змінилась, з'явилась велика кількість академічно-професійних програм, але «здатність до самостійної науково-дослідної діяльності» залишається головним критерієм оцінки для випускника університету [6, 900].

Висновок. Викладене вище дозволяє нам зробити певні висновки. Рушійною силою становлення університетської освіти у Нідерландах були певні зміни, що відбувалися у суспільстві. Але жодна система не розвивається без реформ. Вони сприяють вдосконаленню і адаптації до потреб суспільства. Реформування вищої освіти Нідерландів в першу чергу стосувалося управління, фінансування та системи навчання і оцінювання. Одним з найважливіших позитивних результатів перетворень, які відбулися у системі університетської освіти Нідерландів є зростання автономії університетів, ефективне запровадження загальноєвропейської єдиної системи навчання, що складається з трьох циклів. Відтак, ефективний досвід реформування нідерландської університетської освіти потребує більш ґрунтовного вивчення з метою його раціонального використання в процесі реформування української вищої освіти.

ДЖЕРЕЛА

1. Нидерланды. История развития и социальный статус высшей школы // Системы высшего образования стран Запада : справ. В 2-х ч. / отв. ред. В. И. Зубарев. — М. : Изд-во УДН, 1991. — Ч. 2. — С. 3—15. — [Электронный ресурс] Режим доступа : http://ecsocman.hse.ru/data/909/669/1219/sistemy_vo_ch2_1-Niderlandy.pdf
2. Обзор систем высшего образования стран ОЭСР. Система высшего образования в Нидерландах // Новости ОЭСР: образование, наука, новая экономика. — М. : Изд-во ГУ ВШЭ, 2004. — С. 7—12. [Электронный ресурс] Режим доступа : http://www.hse.ru/data/2010/03/05/1231448546/OECD%2520No3_Net.pdf
3. Огнев'юк В. О. Університетська освіта України в контексті перспектив європейської інтеграції / В. О. Огнев'юк // Віче. — 2010. — №20. — [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/2240/>
4. Ржевська А. В. Сучасна університетська освіта у Нідерландах / А. В. Ржевська // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. — №5(168), березень 2009. — Педагогічні науки, ч. II. — С. 94—99
5. Ржевська А. В. Сучасні тенденції в університетській освіті країн Західної Європи / А. В. Ржевська // Наук. записки. Сер.: Педагогіка. — 2009. — №1. — С. 149—152.
6. Weert E. The Netherland // International Higher Education: An Encyclopedia Philip G. Altbach, ed., (New York: Garland, 1991). — 2 vols. — P. 899—919

Статья посвящена характеристике процесса становления университетского образования в Нидерландах. Автор определяет основные направления и особенности реформирования высшего образования в процессе вхождения Нидерландов в единое общеевропейское образовательное пространство.

Ключевые слова: университетское образование Нидерландов, реформирование высшего образования.

The article is devoted to the characteristic of the formation of the Netherlands university education. The author identifies the main trends and features of the higher education reforms in the process of the Netherlands joining to the European higher education area.

Keywords: the university education of the Netherlands, the reform of higher education.